



עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

471 ק"פ 999 נח תשפ"ב שנה י"א אילון 471

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: 'שמעון שמעון'

ובדרך אחרת יש לבאר, נאמר בתחילת פרשת השבוע: "אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדתו את האלהים התהלך נח". אומר רש"י: הואיל והזכירו סיפר בשבחו שנאמר (משלי י') "זכר צדיק לברכה".

ונשאלת השאלה: הרי שמו של נח כבר הוזכר קודם לכן, בפרשת בראשית, ועל-פי הכלל "זכר צדיק לברכה", הייתה התורה צריכה לשבח את נח כבר בפרשת בראשית, כשהוזכר לראשונה; מדוע בא השבח רק בפרשת נח?

עוד יש לשאול, אם "זכר צדיק לברכה" ויש להזכיר בשבחו של הצדיק כשמזכירים את שמו, מדוע אצל אברהם אבינו בתחילת פרשת לך לך, אין התורה מציינת את שבחו של אברהם אבינו ולא מדברים כלל ממעלותיו? (וכבר עמדו על שאלה זו רבינו בחיי והמהר"ל בגור אריה).

אלא אומרת הגמרא בערכין (טו:): 'במערבא אמרי: לשון תליתאי קטיל תליתאי הורג למספרו ולמקבלו ולאומר'. כלומר, לשון-הרע הורגת שלושה בני אדם: את המספר, את השומע ואת מי שמדברים עליו. בקשר למספר ולשומע – מובן לכולנו הקשר שלהם לתוצאות החטא, שהרי הם חטאו בפועל בלשון-הרע. השאלה הגדולה שמיד נשאלת היא: אבל מדוע צריך לסבול האיש שדיברו עליו? מה הוא אשם?

אלא כאן בא לידי ביטוי כוחו המזיק של דיבור רע, שהוא פוגע גם באדם שעליו

מצאנו תנאים שנקראו בשמם ללא תואר מקדים, ואחרים שנקראו "רבי", וגם תנאים שנקראו "רבן". וכפי שמובא בתוספתא (עדויות ג, ד): "גדול מרב רבי, גדול מרבי רבן, גדול מרבן שמו". כמו שמעון הצדיק שמעיה ואבטליון שנקראו כן מרוב מעלתם. והרמב"ם (בהקדמה לפירוש המשנה, הפרק השביעי) כותב שהיו עשרים ושניים תנאים גדולים מאוד וברום המעלה, והם נקראו בשמם ללא שום תואר, כי אין כינוי שבו ניתן לפארם ולרוממם.

ובשו"ת אפרקטתא דעניא (ח"א סימן ל"ח) כתב לבאר את המאמר: "גדול מרב – רבי. גדול מרבי – רבן. גדול מרבן – שמו". שכאשר החכם נקרא בשמו זהו סימן שמעלת חכמתו היא מעלתו העצמית, שאינה תלויה באחרים. אולם כאשר החכם נקרא בתואר "רב" או "רבי" או "רבן" זהו סימן שמעלתו תלויה בתלמידיו. כי רק חכמים מיוחדים זכו להגיע לרום המעלה בעצמם, אולם רוב החכמים היו צריכים את תלמידיהם כדי להתעלות, כמו שאמר רבי יהודה הנשיא (מכות י'): "הרבה תורה למדתי מרבתי, ומחבירי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולן".

בזה יש לבאר מה שמצינו בזה"ק (פרשת בראשית דף כב). "ויאמר אלהים נעשה אדם", פתח ההוא סבא דסבין ואמר: שמעון שמעון, מאן הוא דאמר "ויאמר אלהים נעשה אדם". פרח ההוא סבא דסבין ולא חמא ליה, וכמה דשמע רבי שמעון דהוד קרי ליה שמעון ולא ר' שמעון, אמר לחברוי: ודאי הוא קודשא בריך הוא. ע"כ.

ונשאלת השאלה: כיצד ידע רבי שמעון מחמת חסרון התואר 'רבי', כי זו היתה השכינה הקוראת אליו?

אלא מובא בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב): "אמר רבי בא: בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו ... ורבי עקיבא את רבי מאיר ואת רבי שמעון, אמר רבי מאיר תחילה, נתכרכמו פני רבי שמעון, אמר לו רבי עקיבא: דיך שאני ובוראך מכירין כוחך".

מתבאר כי חכמי ישראל לא הכירו את מעלתו של רבי שמעון, ולכן היה נקרא "רבי שמעון" בתוספת תואר "רבי", כי חשבו שמעלתו באה לו מחמת תלמידיו וכדוגמת רבי יהודה הנשיא. אולם השכינה הקדושה גילתה את האמת ויש לקרואו "שמעון" ללא תוספת תואר, כי מעלת חכמתו היא מעלה עצמית ללא צורך בסיוע תלמידים.



מדברים.

כי הדיבור בכוחו להוציא את הדברים העלומים והטמונים באדם החוצה, ולכן שכמדברים רע על אדם מסויים בזה חושפים את הרע שטמון בו, ואז ביתר קלות יוכל להוציא את הרע שבו החוצה. ולכן על כרחו הוא נפגע מכך.

אבל כלל בדינו "מרובה מידה טובה ממידת פורענות" ולכן אם כך בצד השלילי על אחת כמה וכמה בצד החיובי כשמדברים בשבחו של אדם, שהדבר מסייע בידו להוציא את מידותיו הטובות לפועל.

וכפי שמצינו במסכת בבא מציעא (פה). שגילה רבי יהודה הנשיא על בנו של רבי אלעזר בן רבי שמעון, שנפל לבירא עמיקתא, בחר להסמיכו להוראה והכתירו בשם 'רבי', וביאר רש"י: אסמכיה ברי - שיהו קורין אותו רבי, כדי שיתקנא וישים (אל) לבו על תלמוד

תורה. כלומר, על ידי העידוד שקוראים לו "רבי" אף שאינו ראוי לכך ישנה את מעשיו.

על פי זה יש לומר דוקא בפרשת נח (ולא בפרשת בראשית), כאשר נח מתכונן לעמוד בפני נסיון קשה מאוד - לעמוד איתן בפני דור שלם של עובדי עבודה זרה מגלי עריות וגזלנים, ובכל זאת לא להיגרר אחר מעשיהם ומידותיהם הרעות. לפיכך חייבים בתחילה להזכיר את שבחו ולדבר על מעלותיו, כדי שעל ידי זה לאפשר לו להוציא את הכוחות הטובים הטמונים בו לפועל, ויצליח לעמוד בנסיון.

אולם אצל אברהם אבינו שעתיד להיות "אבי האומה" מה שלא זכה לכך נח, ועתיד להתמודד מול עשרה נסיונות, לכן בדוקא נמנע הקב"ה מלדבר בשבחו בתחילת הפרשה, כדי שיקשה עליו להוציא את הכוחות הטובים הטמונים בו, וממילא הנסיון יהיה גדול וקשה יותר. ואם יעמוד בו בזה הוכיח כי הוא ראוי להיות מאבות האומה.

לפי זה יש לבאר ולומר, כי גם השכינה בחרה לקרוא לרבי שמעון ללא תואר "רבי", כדי להורות שרבי שמעון דומה לאברהם אבינו, וכשם שאברהם אבינו נמנע משמים לשבחו כדי להגדיל בפניו את הנסיונות, אף רבי שמעון לגודל מעלתו, לא שבחוהו מן השמים, כדי להגדיל את נסיונותיו.

בביאור נוסף נראה לומר בזה בהקדם דברי החתם סופר בחידושו למסכת נידה (עב: ד"ה תנא) שמפרש את דברי הגמרא (מגילה כח:): "כי הא דריש לקיש הוה אזיל באורחא, מטא עורקמא דמיא (שלולית של מים מכונסים), אתה הוה גברא ארכביה אכתפיה וקא מעבר ליה, אמר ליה: קרית? אמר ליה: קרינא, תנית, תנינא ארבעה סדרי משנה, אמר ליה: פסלת לך ארבעה טורי וטענת בר לקיש אכתפך, שדי בר לקישא במיא. אמר ליה: ניחא לי דאשמעינן למר (שאשמש לאדוני), אי הכי גמור מיני הא מלתא דאמר רבי זירא: "בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים" - "כי ריש לקיש הבין בהווא מרבנן שהוא מאד נכנע, נבזה בעיניו ונמאס, שהרי תני ארבעה סדרים ודרי ליה אכתפיה, וגם לא היה ניכר במלבושיו שהוא 'צורבא מדרבנן', וכל זה להיותו נבזה בעיניו נמאס, וזה יקרה לחכמים להיות כל מעשיהם הטובים מעט מזעיר בעיניהם נגד עוצם עבירה קטנה שעשו בילדותן, והיא נגד עיניהם תמיד, כמו שכתב והאריך החסיד בחובת הלבבות. אמנם אף על פי שזה הוא מדרך הצדיקים והחסידיים, מכל מקום צריך להיזהר מ'עצבות', ושהיה לבו שמח בה' תמיד כל היום, והיינו דקאמר ריש לקיש: 'בנות ישראל המה החמירו על עצמן' שאפילו על עבירה קטנה המרומזת ב'טיפת דם כחרדל' הרי הם כל ימיהם בתשובה, דהיינו 'שבעה נקיים' שהם שבעים שנות האדם.

וכן מפרש הרה"ק רבי דוד מדינוב ז"ע כפי שהובא בספרו צמח דוד - החדש (ליקוטים על התפילה) את בקשתינו בתפילה "אל תזכור לנו עוונות ראשונים מהר יקדמונו רחמך כי דלוננו מאוד". וזאת על פי הנאמר באיכה (ה', ז') "אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עוונותיהם סבלנו". וזה לשון קדשו: יש לפרש על דרך המעשה שהיה אצל הרה"ק המגיד מקו'ניץ זצלה"ה, שהלך בראש השנה ל'תשליך', ולא היה ברצונו שיהיה שם שום אדם, וחסידי אחד הלך לראות, וכאשר ראה אותו המגיד אמר לו: "מה אתה עושה כאן?" ואמר לו החסיד: "שהוא רוצה ליקח עוונותיו אשר ישליך". והסביר על פי דאיתא בחז"ל ש"מנשה העמיד צלם בהיכל" (ירושלמי יומא כג.) ולכאורה הוא דבר פלא, דהרי מצינו בגמרא בסנהדרין (קב:) שאמר 'מנשה חברינו' ונענש על כך?

אלא הפירוש הוא כך, שהיה לו 'מחשבה זרה' ומחמת שהיה אדם גדול נחשב לו כאילו העמיד צלם בהיכל. וזהו שאנו מבקשים מהשם יתברך: "אל תזכור לנו עוונות ראשונים" - היינו שלא יזדקק עמנו השי"ת כל כך כמו בדורות הראשונים, אשר בחטא קל כזה היה נחשב כאלו העמיד צלם בהיכל, 'כי דלוננו מאוד' ואם ח"ו תדקדק עמנו כל כך לא יהיה לנו ח"ו כלום וכו'. וזהו "ואנחנו עוונותיהם סבלנו" לשון "סבלונות", וכהוא מעשה מהמגיד מקו'ניץ וד"ק עכ"ל.

על פי זה נראה לפרש, כי התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי אשר מגודל קדושתו ומעלתו כל פגם אף במחשבה, בשמים מחשיבים לו כפגם גדול, ולכן על כל חשש קטן של פגם כלשהו בעבודת ה', מיד היה רואה צורך לתקן את עצמו ולעשות על כך תשובה גדולה, ולעולם לא ראה את עצמו כמושלם ומתוקן, לכן הבין כי אצל השכינה אינו ראוי להיקרא בשם "רבי" אלא רק "שמעון" בלבד.

כוחו של עידוד - לקראת יומא דהילולא של מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל:

בחידוש הנזכר בענין החילוק בין נח לאברהם אבינו ניתן לראות עד כמה כוחו של עידוד, כאשר הנך מדבר במעלתו של השני, ומעודדו הרי שאתה מוציא ממנו מן הכח אל הפועל את מידותיו הטובות, וייקל עליו לעמוד בנסיונות.

המדרש ויק"ר פרשה כ"ד מספר: מעשה בכפרי, אבא יוסי איש ציתור, שלמד על פתח מעין. נגלתה עליו רוח רעה השרויה שם, ואמרה לו: אתם יודעים כמה שנים אני שרוי כאן? ואתם באים ויוצאים, אתם ונשיכם, בלילה ובצהרים, ואין אתם ניזוקין. ועתה תדעו שהנה רוח רעה באה ממקום אחר לשרות כאן ולהזיק לבריות. אמר לו: ומה נעשה? א"ל הרוח: לך והעד בבני העיר ואמור להם: מי שיש לו מכוש, מי שיש לו את, מי שיש לו מגרפה יצא לכאן למחר, עם זריחת היום. והיו מסתכלים על פני המים, וכשיראו ערבוביא [מערבולת] במים יקישו בברזל ויאמרו זידון נצח! [שלנו ניצח!], ולא יצאו מכאן עד שיראו טיפת דם על פני המים. הלך והעיד בבני העיר ואמר להם: למי שיש לו מכוש, למי שיש לו את, למי שיש לו מגרפה, יצא למחר לשם עם זריחת היום, ויסתכל על פני המים. כיון שראו ערבוביא במים הקישו בברזל והכריזו זידון נצח, זידון נצח, ולא עלו משם עד אשר ראו כמין טיפת דם על פני המים.]

הדברים מדהימים! מה תועלת יש לרוח בכך שאנשים מרעישים ואומרים שהוא יצחא? אלא למדנו שאפילו רוחות שאין להן בחירה ואינן תלויות בהרגשות בני אדם קריאת שמן והשמעת קולות למען מעודדת אותן. האם נוכל להשלות את עצמנו שעל אנשים כמונו אין הדבר משפיע?

כך מסיק שם המדרש "והרי דברים ק"ו ומה אם הרוחות שלא נבראו לשום סיוע צריכין סיוע אנו שנבראו לסיוע על אחת כמה וכמה.

וכך היתה הנהגתו של מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל שהיה מרבה להעניק הסכמות למחברי ספרים, לא משנה גילו ומעמדו, ולא היה חוסך בדברי שבח והלל על המחבר. וטענו בפניו, כי השבחים הרבים שהוא מנדב בהסכמות מורידים את ערך ההסכמה. אולם הוא השיב ואמר: לא אכתב לי, העיקר שזה נותן להם חשק לחבר עוד ספרים.

באחד הכנסים לבני הישיבות גילה מה הביא אותו לכך, וסיפר כי בצעירותו למד בישיבת פורת יוסף ובהיותו בן 17 הוציא את ספרו הראשון "יביע אור" על סוף מסכת הוריות. וחבריו לישיבה לא רק שלא באו ושבחוהו אלא להיפך הקניטו אותו ופגעו בו.

פעם ביושבם יחד בשיעור, שאל אחד הבחורים קושיה על הסוגיה הנלמדת, והנה קם אחד התלמידים ואמר בצורה לעגנית לעבר מרן: נו... אולי בעל הקונטרס ידע לענות? הרי אדם גדול הוא? וכל הבחורים פרצו בצחוק מלגלג.

הדבר הזה גרם לו לצמשר עמוק, הוא קם ועזב את הישיבה עם דמעות בעיניו, וכך כמעט ואיבד עולם התורה את מנהיגו הגדול. אלא שבדרך פגשו הגאון רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל הידוע בכינוי הרב מטפליק שכיחן כרבה של שכונת בית ישראל, הוא מיד ניגש למרן ושאל אותו מה קרה? כשמע את אשר ארע עמו דיבר עמו ועודד את רוחו. "לפי כישוריך והתמדתך" אמר לו הרב, "עתיד אתה להיות גדול בישראל ומה לך ולמצחקים הלא בסופו של דבר צוחק מי שצוחק אחרון".

ואכן מרן התעודד מדבריו וחזר ללמוד בשקידה. אמר מרן זצ"ל: לימים התקיימו דברי הרב פולונסקי וצחק מי שצחק אחרון. אף בחור מאותו שיעור לא זכה לחבר אף לא ספר אחד, ואילו אני זכיתי לחבר למעלה מחמישים ספרים.

זו הסיבה שבשו"ת יביע אור מונה מרן את הרב פולונסקי "אלוף נעורי" סיים מרן את סיפורו ואמר לסובבים אותו: ראו כמה גדול כח העידוד שאילולא עודדני באותה שעה ספק אם הייתי ממשיך בדרכה של תורה". והוסיף: "מאותה שעה קבלתי על עצמי לעודד כל צורב בהסכמות ומכתבי ברכה".